

รายการอ้างอิง

- กฎหมายตราสามดวง. 2505. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร : องค์การค้าคุรุสภา.
- จตุพร รัตนวราหะ. 2519. เพลงหน้าพาทย์. กรุงเทพมหานคร : ประพันธ์สาส์นการพิมพ์.
- ชาวลิต กันตารัตติ. 2528. ปกิณกะเกี่ยวกับนาฏศิลป์และการเล่นของไทย. ที่ระลึกในงานพระราชทาน
เพลิงศพ นายชาวลิตร กันตารัตติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย. 2522. รามเกียรติ์ปริทัศน์. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ณรงค์ชัย ปฎิกรัตน์. 2535. "ข้าปี". สารานุกรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. 2508. ตำนานละครอิเหนา. พิมพ์ครั้งที่ 4.
พระนคร : คลังวิทยา.
- ธนิต อยู่โพธิ์. 2511. โขง. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap.
- ธนิต อยู่โพธิ์. 2499. ศิลปินแห่งละครไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์.
- นาคะประทีป (พระसारประเสริฐ). 2510. สมญาภิธานรามเกียรติ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
แพร่พิทยา.
- ประทีน พวงลำลือ. 2514. หลักนาฏศิลป์. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยมิตรการพิมพ์.
- ประพันธ์ สุนคธชาติ (ผู้รวบรวม). 2513. รามเกียรติ์ตอนนางลอย. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap.
- ปราณี สำราญวงศ์. (ม.ป.ป.) เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องหน้าพาทย์ นาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 2.
(อัดสำเนา)
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2525. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ราชบัณฑิตยสถาน.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. 2507. บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์.
กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าคุรุสภา.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. 2507. บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์.
กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าคุรุสภา.
- ไพฑูริย์ เข้มแข็ง. 2537. จารีตการฝึกหัดและการแสดงของตัวพระรวม. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร :
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2513. บ่อเกิดรามเกียรติ์. พระนคร : ศิลปบรรณาการ.
- มนตรี ตราโมท. 2534. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิลาศวงงาม (หว่า อินทรนัญ), หลวง. 2507. บทโขง. พระนคร : โรงพิมพ์ศิwap.

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ และสุมาลย์ บ้านกล้วย. 2525. ตัวละครในรามเกียรติ์. กรุงเทพมหานคร :
 ธเนศวรการพิมพ์.

เสรี หวังในธรรม. 2529. บทโขนชุดทनुมานชาณุสมร. แสดง ณ โรงละครแห่งชาติ.

เสาวณิต วิงวอน. 2519. การศึกษาวเคราะห์บทโขนเรื่องรามเกียรติ์. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญา
 อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

อาคม สายาคม. 2525. รวมงานนิพนธ์ของอาคม สายาคม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์กรมศิลปากร.

(จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายอาคม สายาคม ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม).

กรุงเทพมหานคร :

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์

กรี	วรศริน	25	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
จตุพร	รัตนวราหะ	13	สิงหาคม	พ.ศ. 2540
		10	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
		13	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
		2	มกราคม	พ.ศ. 2541
จำเรียง	พุทธประดับ	12	กันยายน	พ.ศ. 2540
จุมพล	โชติทัตต์	28	พฤศจิกายน	พ.ศ. 2540
เจलय	ศุขะวณิช	9	สิงหาคม	พ.ศ. 2540
ทรวง	ปรานต์โพธิ์อ่อน	9	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
ทัศนีย์	ขุนทอง	8	มิถุนายน	พ.ศ. 2539
ประพันธ์	สุคนธชาติ	10	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
ประสาธ	ทองอร่าม	28	กุมภาพันธ์	พ.ศ. 2541
ประสิทธิ์	ปิ่นแก้ว	29	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
ปราณี	สำราญวงศ์	5	มกราคม	พ.ศ. 2541
ปัญญา	นิตยสุวรรณ	29	พฤศจิกายน	พ.ศ. 2540
รามพ	โพธิ์เวส	8	กันยายน	พ.ศ. 2540
		10	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
		12	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
		19	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
		25	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
สุดจิตต์	พันธ์สังข์	28	พฤศจิกายน	พ.ศ. 2540
เสรี	หวังในธรรม	15	ธันวาคม	พ.ศ. 2540
อุดม	อังศุธร	9	ธันวาคม	พ.ศ. 2540

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

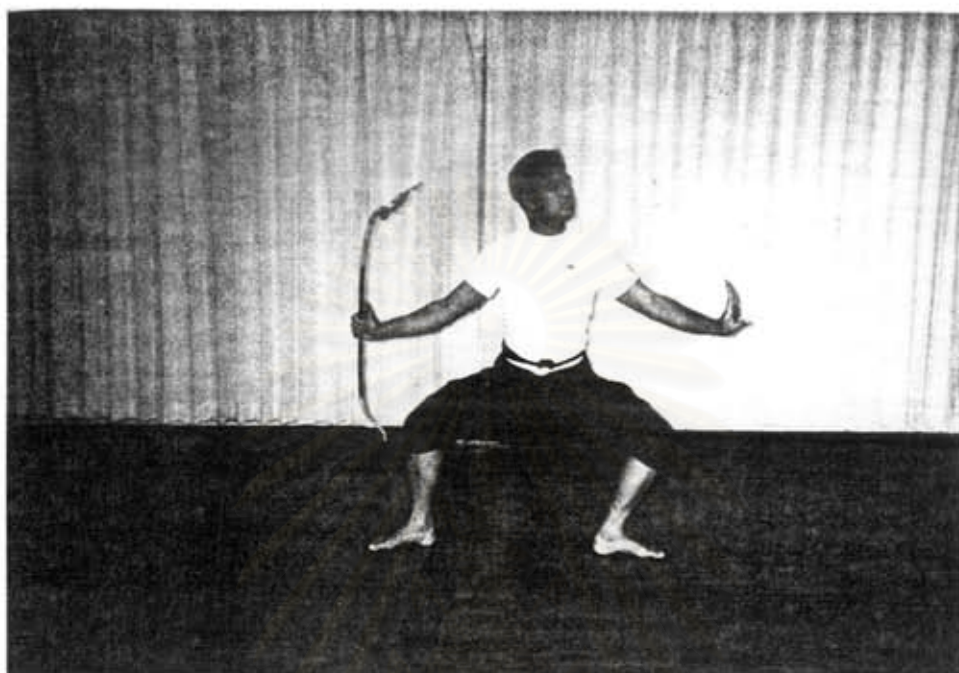
ภาพชุดโครงสร้างท่ารำแม่ท่ายักษ์
การใช้แขนและมือ

ภาพที่ 54 วงล่างท่ามียักษ์หรือจับล่อแก้ว

ภาพที่ 55 วงบนปลายมือสูงระดับแง่ศีรษะ

ภาพที่ 56 วงกลางปลายมือสูงระดับปลายคาง

ภาพที่ 57 หงายมือองข้อศอกระดับสะเอว

ภาพที่ 58 หงายมืออ้อคอสูงระดับแก่ศิระษะ

ภาพที่ 59 หงายมือตึงแขนด้านข้างลำตัว

ภาพที่ 60 จีบคว่า

ภาพที่ 61 แบกกระบอง

ภาพที่ 62 ท่าป้องกัน

ภาพที่ 63 จับส่งหลัง

ภาพที่ 64 กระบองพาดวง

ภาพที่ 65 ชัดกระบองที่สี่ข้าง

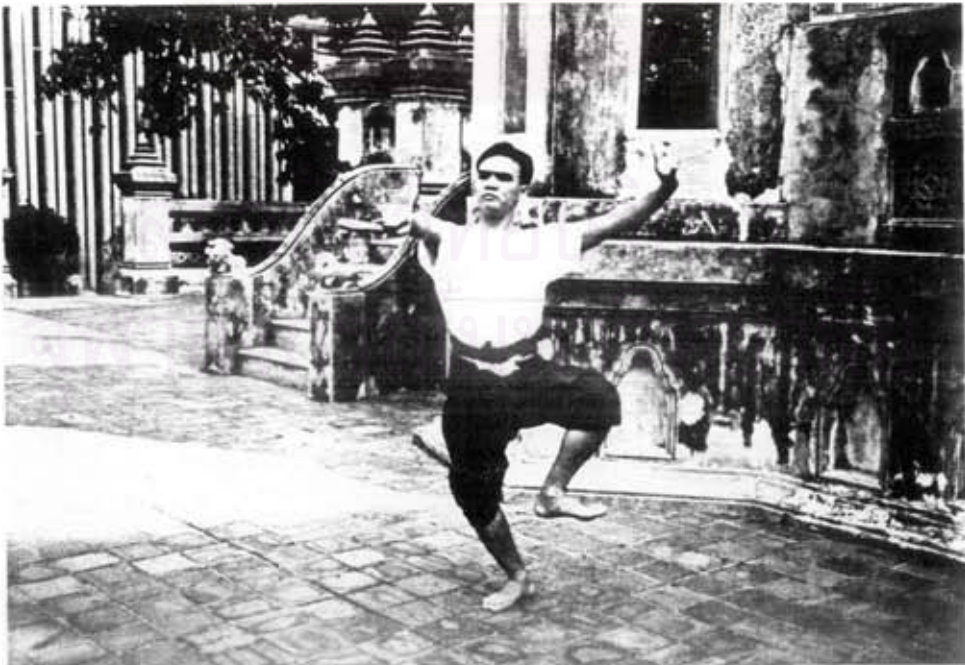
ภาพที่ 66 ถืออาวุธจิบที่สี่ข้าง

ภาพที่ 67 ทำเงื่อ

ภาพที่ 68 ตั้งมือตั้งเสมอไหล่

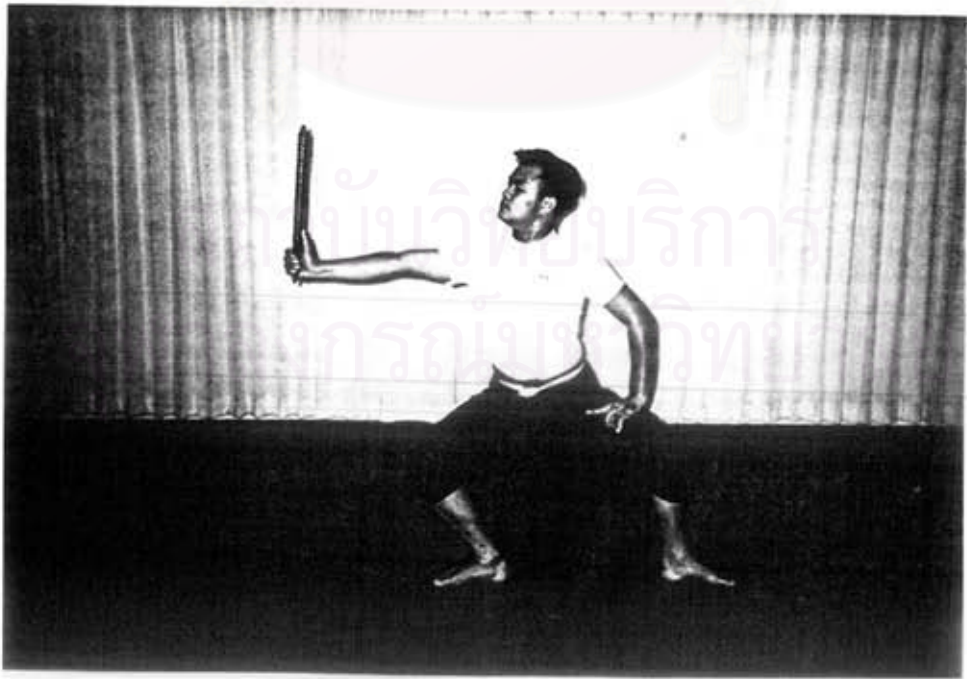
ภาพที่ 69 ฟาดกระบอง

ภาพที่ 70 หงายมือเข่าอก

ภาพที่ 71 ถืออาวุธหักข้อมือเข่าอก

ภาพที่ 73 เหลี่ยมน้ำหนักทางขวา

ภาพที่ 74 เหลี่ยมหน้าหนักทางซ้าย

ภาพที่ 75 ชันทางขวา

ภาพที่ 76 ขึ้นทางซ้าย

ภาพที่ 77 เลี้ยวทางซ้าย

ภาพที่ 78 เก็บ

ภาพที่ 79 ยกเท้า

ภาพที่ 80 ยกเท้าขวาส่งฝ่าเท้าไปด้านหลัง

ภาพที่ 81 ยึด

การใช้ลำตัว

ภาพที่ 82 ไซ้ตัว

ภาพที่ 83 กล่อมตัว

ภาพที่ 84 โนมตัวทางซ้าย

การใช้คอและศีรษะ

ภาพที่ 85 หน้าตรง

ภาพที่ 86 หน้าข้าง

ภาพที่ 87 ทิ้งแ่งศีรษะลงด้านข้าง

ภาพที่ 88 หันหน้าเฉียงทางขวาหรือซ้าย

ภาพที่ 89 กล่อมหน้า

ภาพที่ 90 ก้มหน้า

ภาพชุดการจับท่าเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง

ภาพที่ 91 แก้ม้าสอบ

ภาพที่ 92 แก่หลบเข้า

ภาพที่ 93 แก่คว้าตัว

ภาพที่ 94 แก่หงายตัว

ภาพที่ 95 แก่เอวหัก

ภาพที่ 96 แก๊กกชาสะโพกบิด

ภาพที่ 97 แก๊กกชาไม่เก็บสั้น

ภาพที่ 98 แก็บิตล่ำตัว

ภาพที่ 99 แก๊กกโหล่

สถาบันนวมบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 100 แก้วการเสีของวงล่าง

ภาพที่ 101 แก้วการเสีของวงบน

สถาบันนฤเพยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 102 แก้มือเล่นใบ

ภาพที่ 103 แก้มือตี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 104 แก้อঁคอ

ภาพชุดการฝึกหัดอิริยาบถต่าง ๆ ของทศกัณฐ์

ภาพที่ 105 อิริยาบถยืน

ภาพที่ 106 อิริยาบถเดิน

ภาพที่ 107 เดินเตะกัน

ภาพที่ 108 นั่งคุกเข่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 109 นั่งพับเพียบ

ภาพที่ 110 นั่งชันเข่า

ภาพที่ 111 นั่งไขว่ห้าง

ภาพที่ 112 นั่งท้อยซา

ภาพที่ 113 อิริยาบถนอน

ภาพที่ 114 ทำเหม่

ภาพที่ 115 ทำตีไม้เจ็ดจิ้งหะที่ 1

ภาพที่ 116 ทำติไม้เจ็ดจังหวะที่ 2

ภาพที่ 117 ทำติไม้เจ็ดจังหวะที่ 3

ภาพที่ 118 ทำตีไม้เจ็ดจังหวะที่ 4

ภาพที่ 119 ทำตีไม้เจ็ดจังหวะที่ 5

ภาพที่ 120 ทำตีไม้เจ็ดจังหวะที่ 6

ภาพที่ 121 ทำตีไม้เจ็ดจังหวะที่ 7

ภาพที่ 122 กระบวนท่าหนีฉาก

ภาพที่ 123 กระบวนท่าหนีฉากจังหวะที่ 1

ภาพที่ 124 กระบวนท่าหนีฉากจิ้งหะที่ 2

ภาพที่ 125 กระบวนท่าหนีฉากจิ้งหะที่ 3

ภาพชุดรำซำปี

ภาพที่ 126 นิ่งคุกเข่า

ภาพที่ 127 ขึ้นท่าพิลมัยเรียงหมอน

ภาพที่ 128 ทำร่ำร้าย

ภาพที่ 129 ตั้งมือ แขนตั้ง

ภาพที่ 130 ทำวงบน

ภาพที่ 131 ทำนั่งชันเข่า "รจนา"

ภาพที่ 132 ขึ้นท่าสูง

ภาพที่ 133 ทำท่ารับท่านอง

ภาพที่ 134 ท่าผาลา

ภาพที่ 135 ท่านั่งราชาปี่อกรวิหิง

ภาพชุดทำรบและทำขึ้นลอย

ภาพที่ 136 ทำลอย 1 ระหว่างยักซ์กับลิง

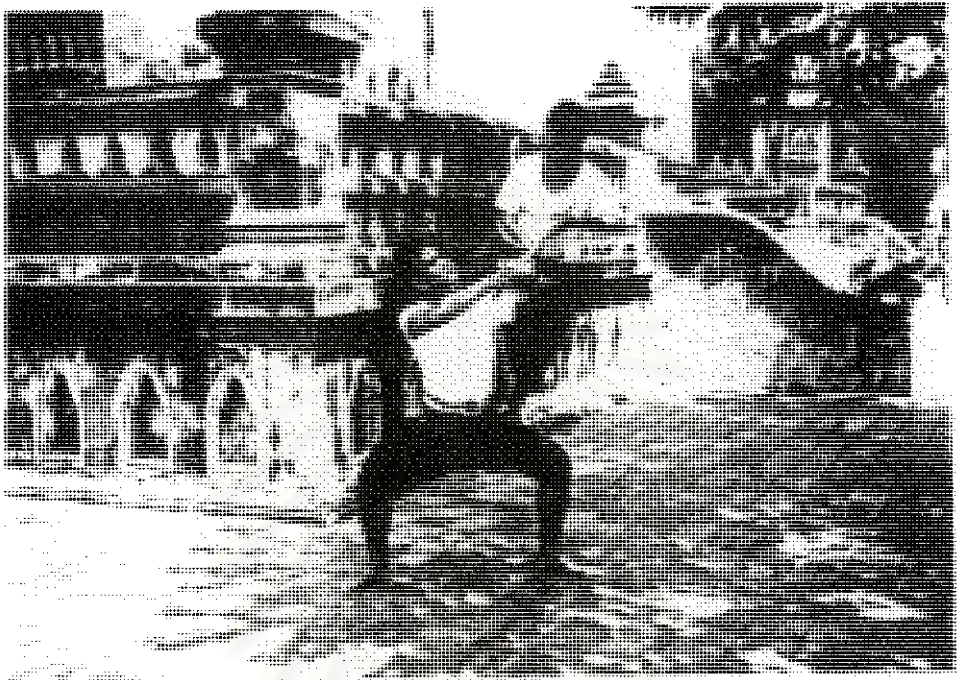
ภาพที่ 137 ทำลอย 2 ระหว่างยักซ์กับลิง

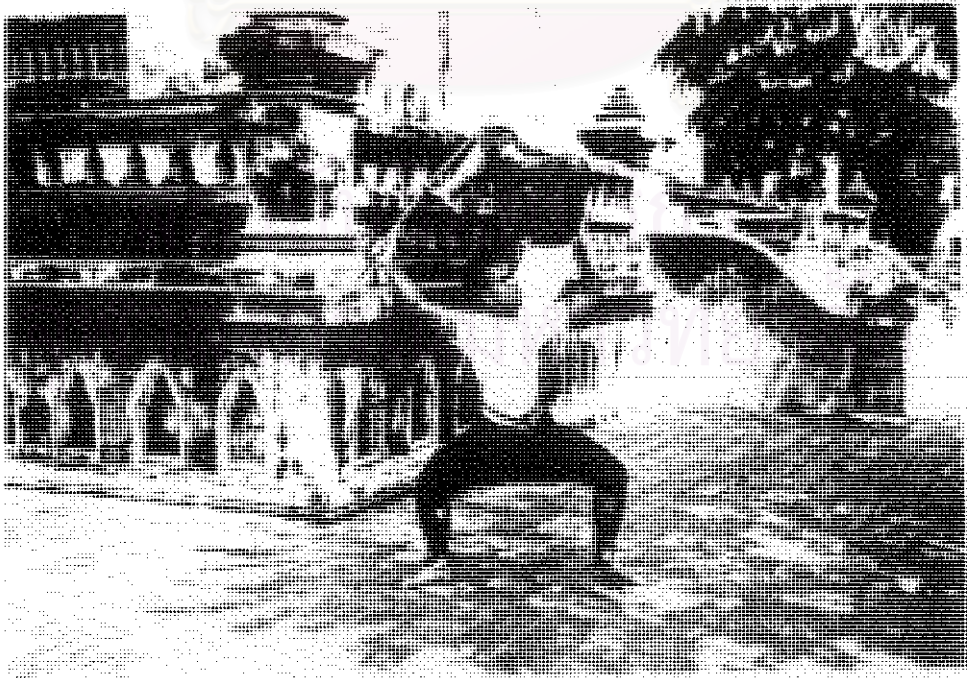
ภาพที่ 138 ทำล่อย 3 ระหว่างยักษกับลิง

ภาพที่ 139 ทำล่อยมัจฉานุ

ภาพที่ 140 ทาลอยหลัง

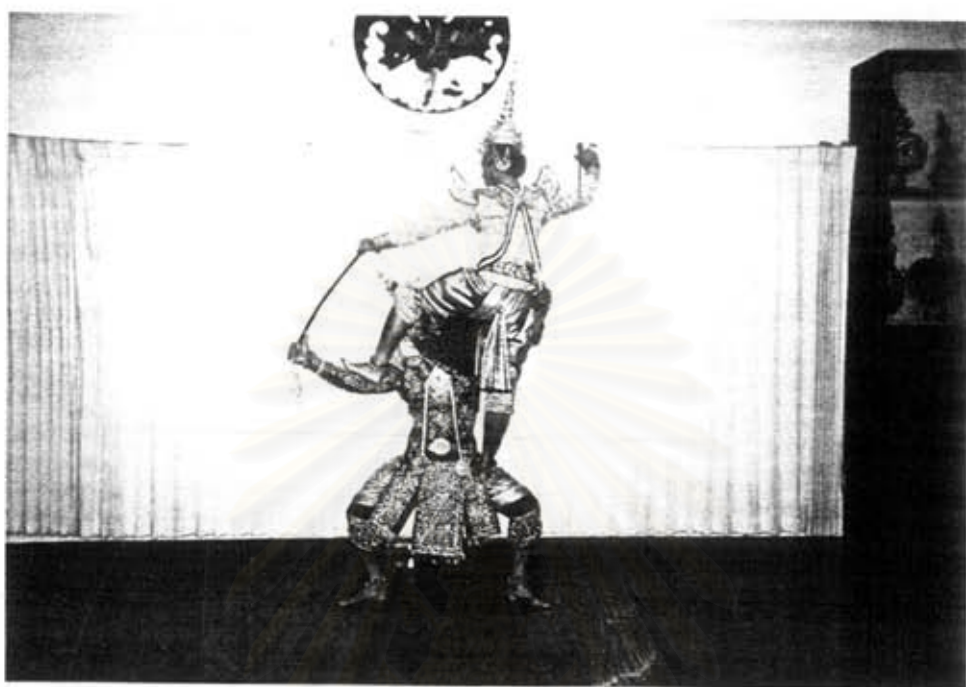
ภาพที่ 141 ทาลอยหน้า

ภาพที่ 142 ทำลอยพิเศษ “ลอยเหยียบบ่า”

ภาพที่ 143 ทำลอย 1 ระหว่างยักษ์กับพระ

ภาพที่ 144 ท่าลอย 2 ระหว่างยักษ์กับพระ

ภาพที่ 145 ท่าลอย 3 ระหว่างยักษ์กับพระ

ภาพที่ 146 ท่าลอยสูง ท่าที่ 1

ภาพที่ 147 ท่าลอยสูง ท่าที่ 2

ภาพชุดท่าฝึกหัดตีบท

ภาพที่ 148 ท่าไหว้ด้านข้าง

ภาพที่ 149 ท่าไว้มือ

ภาพที่ 150 ท่าเชิญหรือขอ

ภาพที่ 151 ท่าแอบซ่อน

ภาพที่ 152 ท่ามา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 153 ท่ารัก

ภาพที่ 154 ทำรัญจวนใจ

สถาบันวิหปบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 155 ทำเตร์ราโศก

ภาพที่ 156 ท่าตัดศักดิ์

ภาพที่ 157 ท่าเกิด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 158 ท่าเต็บโต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 159 ท่าสวมใส่

ภาพที่ 160 ทำต่าย

ภาพที่ 161 ทำกล้าหาญ

ภาพที่ 162 ท่าไป

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 163 ท่างามหรือสวย

ภาพที่ 164 ท่าเกริกโกร

ภาพที่ 165 ท่าแปลงกาย

ภาพที่ 166 ทำซันนิว

สถาบันวิเทศบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 167 ทำเช่นฆ่า

ภาพที่ 168 ทำสุขสบาย

ภาพที่ 169 ทำนารี

ภาพที่ 170 ท่าเล่ห์กล

ตีบทเพื่อแสดงอารมณ์ต่าง ๆ

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 171 ท่าตกใจ

ภาพที่ 172 ทำฉิว

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 173 ทำเจ็บใจ

ภาพที่ 174 ทำดัชนีใจ

สถาบันวิจัยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 175 ทำเหม่

ภาพที่ 176 ทากลัว

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 177 ทำอายุ

ภาพที่ 178 ทำอายุแบบที่ 2

ภาพที่ 179 ทำยิ้ม

ภาพชุดรำน้ำพาทย์เพลงพราหมณ์เช้า

ภาพที่ 180 ทำเรียกหรือสั่งเสนา

สถาบันวิเทศบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 181 ทำท่าบตัวเรา

ภาพที่ 182 ทำท่าบหจะโป

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 183 ทำท่าบทโรงพิธี

ภาพที่ 184 ทำจังหวะไม้กลองที่ 5

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 185 ทำจังหวะไม้กลองที่ 6

ภาพที่ 186 ทำรำจังหวะไม้กลองที่ 9

ภาพที่ 187 ทำรำจังหวะไม้กลองที่ 10

ภาพที่ 188 ทำรำจิ้งหะไม้กลองที่ 13

ภาพที่ 189 ทำรำจิ้งหะไม้กลองที่ 14

ภาพที่ 190 ทำรำจังหวะไม้กลองที่ 17

ภาพที่ 191 ทำรำจังหวะไม้กลองที่ 18

สถาบันส่งเสริมบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 192 ทำรำจังหวะไม้กลองที่ 20

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 193 ทำรำจังหวะไม้ลา

ภาพที่ 194 ทำร่าย

สถาบันนิตยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 195 ทำป้องกัน

ภาพชุดรำหน้าพาทย์เพลงพราหมณ์ออก

ภาพที่ 196 ทำนั่งขัดสมาธิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 197 ทำรำจิ้งหะไม้กลองที่ 1

ภาพที่ 198

ภาพที่ 198 ทำรำจังหวะไม้กลองที่ 2

ภาพที่ 199

ภาพที่ 199 ทำรำจังหวะไม้กลองที่ 3

ภาพที่ 200 ทำรำจิ้งหะไม้กลองที่ 4

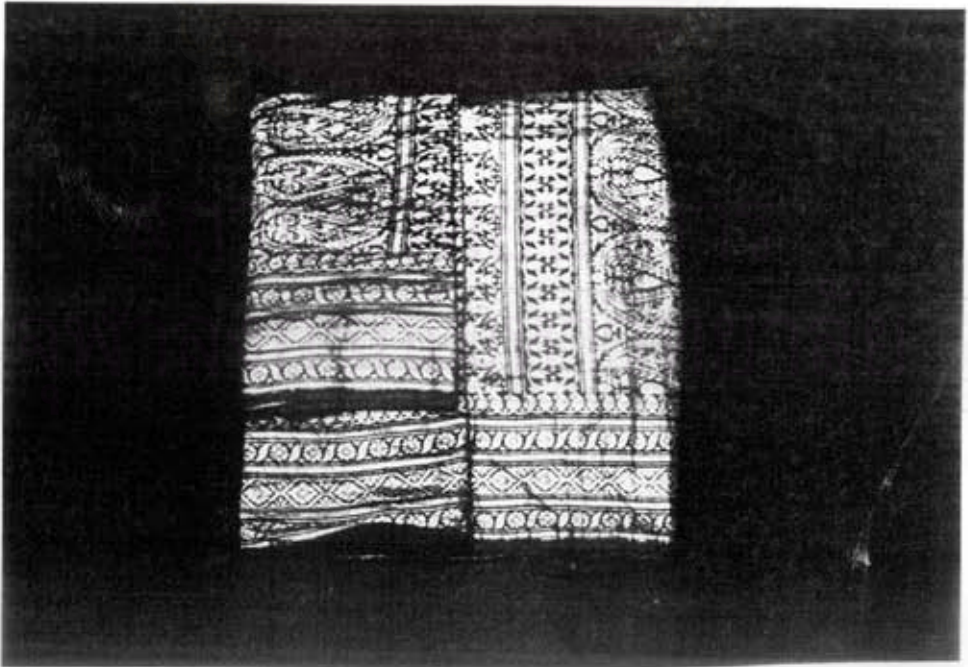

ภาพที่ 201 ทำรำจิ้งหะไม้กลองที่ 5

ภาพชุดเครื่องแต่งกายทศกัณฐ์

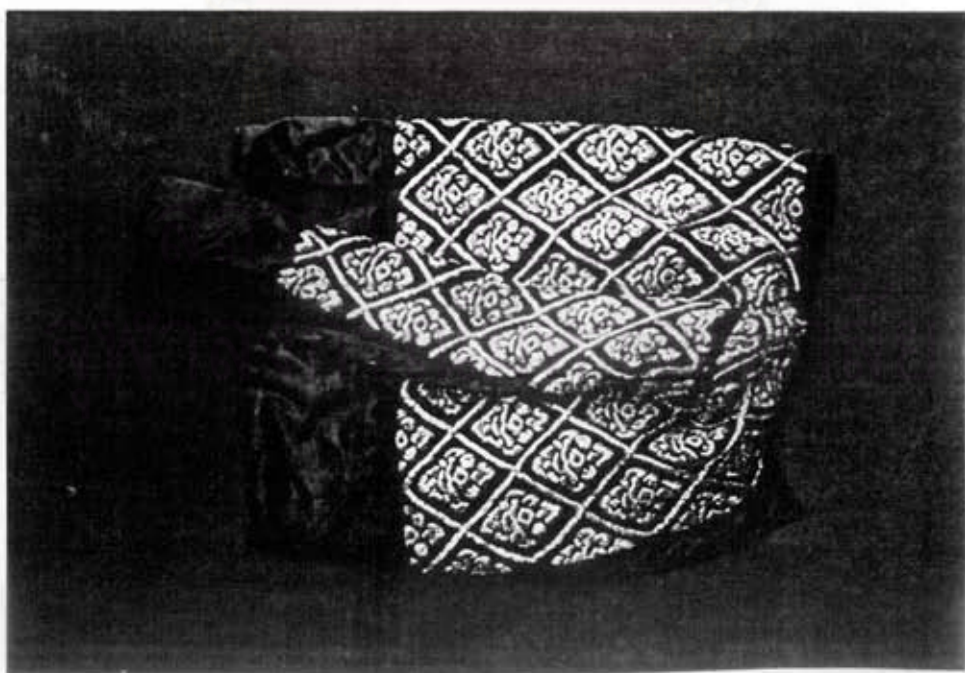
ภาพที่ 202 กำไลข้อเท้า แหวนรอบ ผ้าพอก

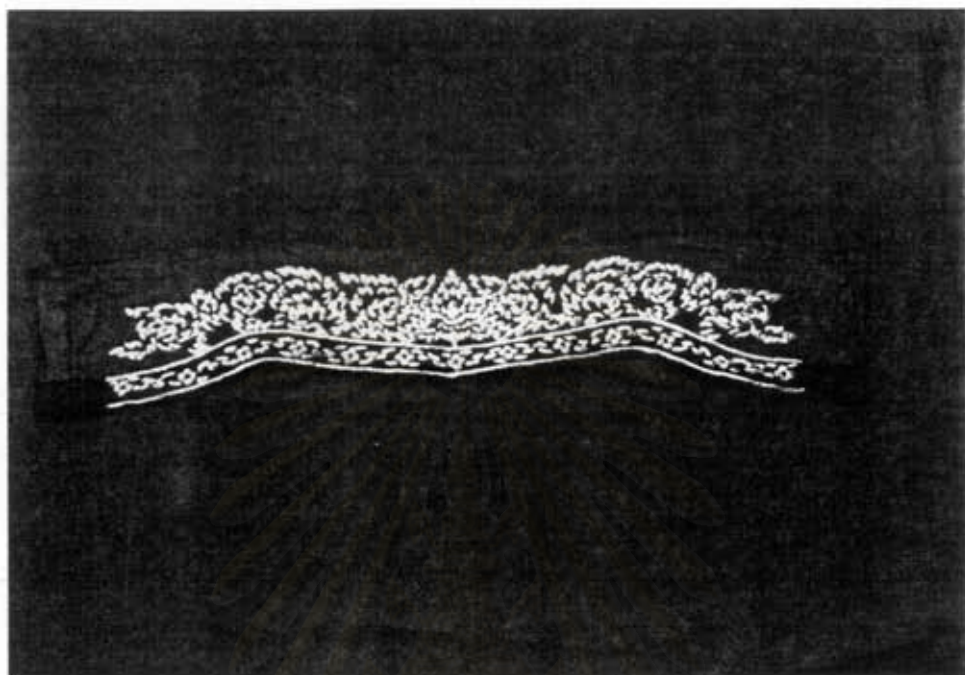
ภาพที่ 203 ผ้านุ่ง

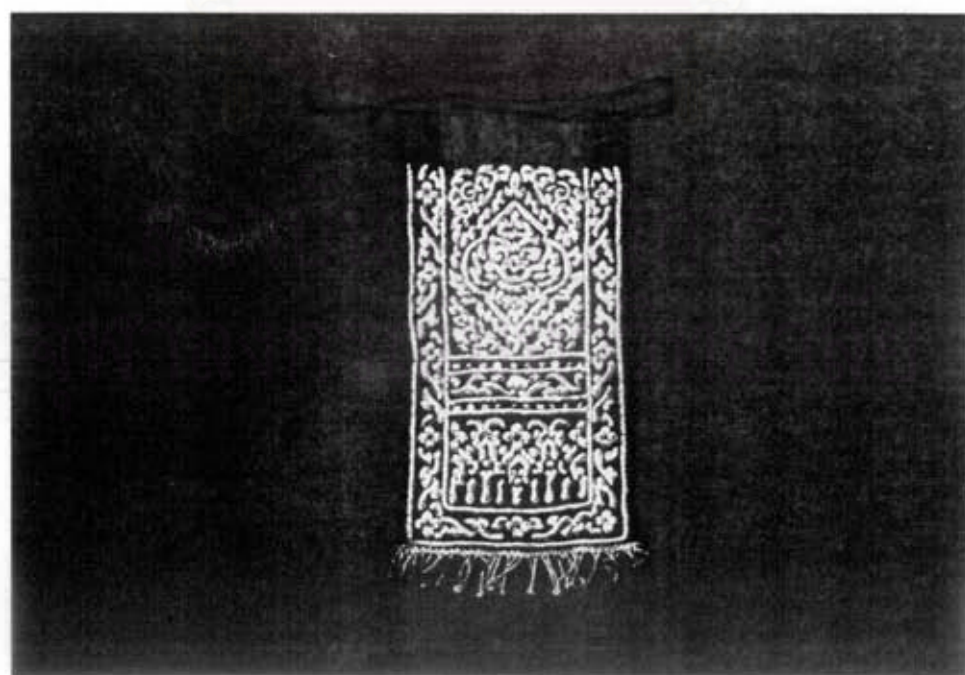
ภาพที่ 204 ชายแครงหรือห้อยข้าง

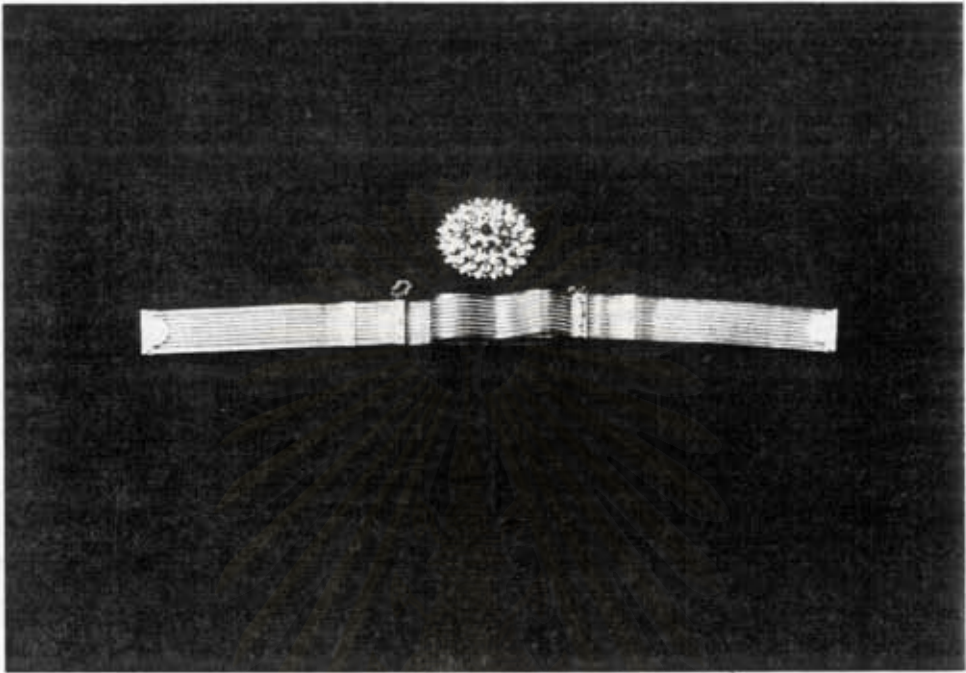
ภาพที่ 205 เสื้อหรือฉลององค์

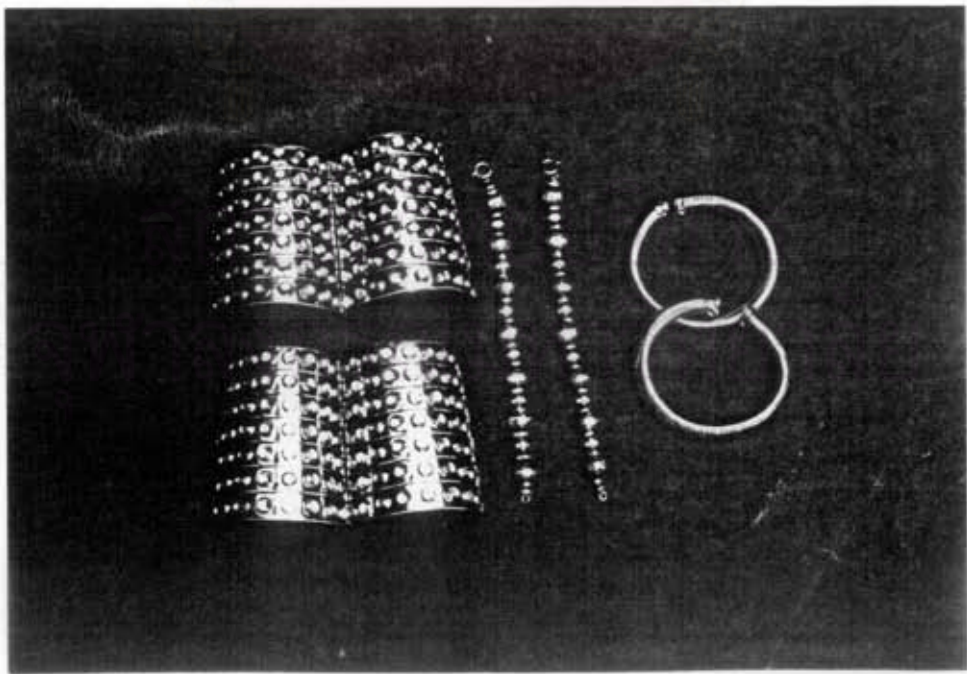
ภาพที่ 206 รัตสะเอว

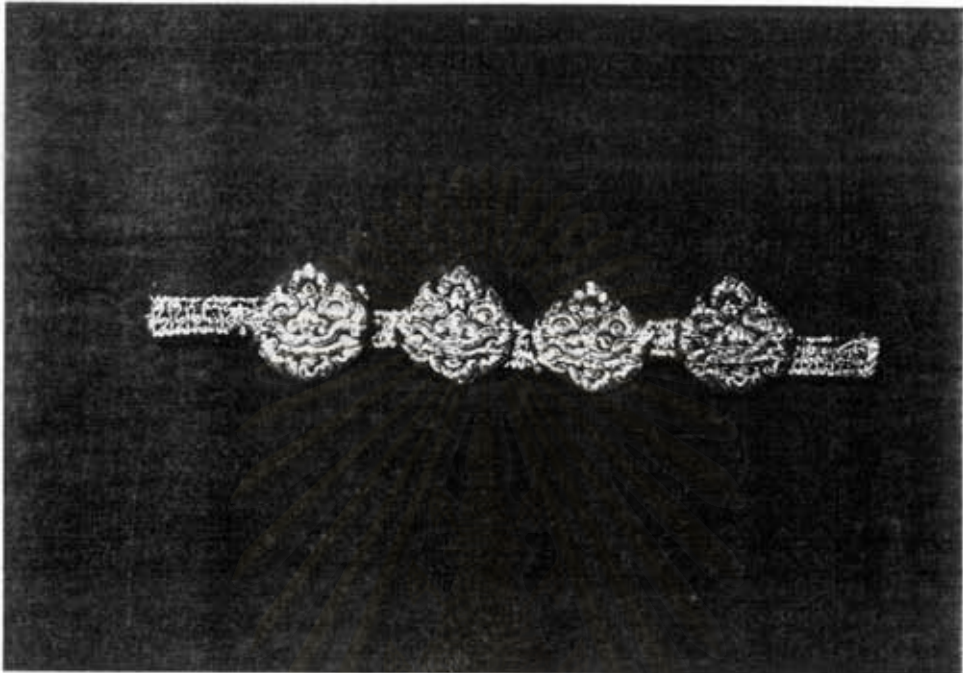
ภาพที่ 207 ชายโหวหรือห้อยหน้า

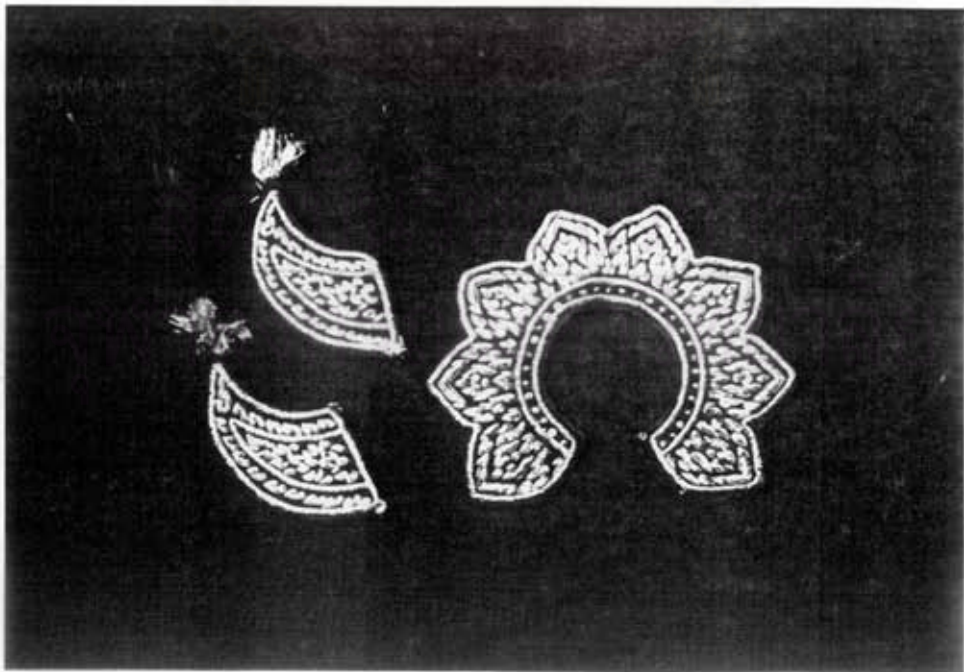
ภาพที่ 208 เข็มขัด

ภาพที่ 209 ปะวะหล้า แหวนรอบ ทองกร

ภาพที่ 210 รัดอก

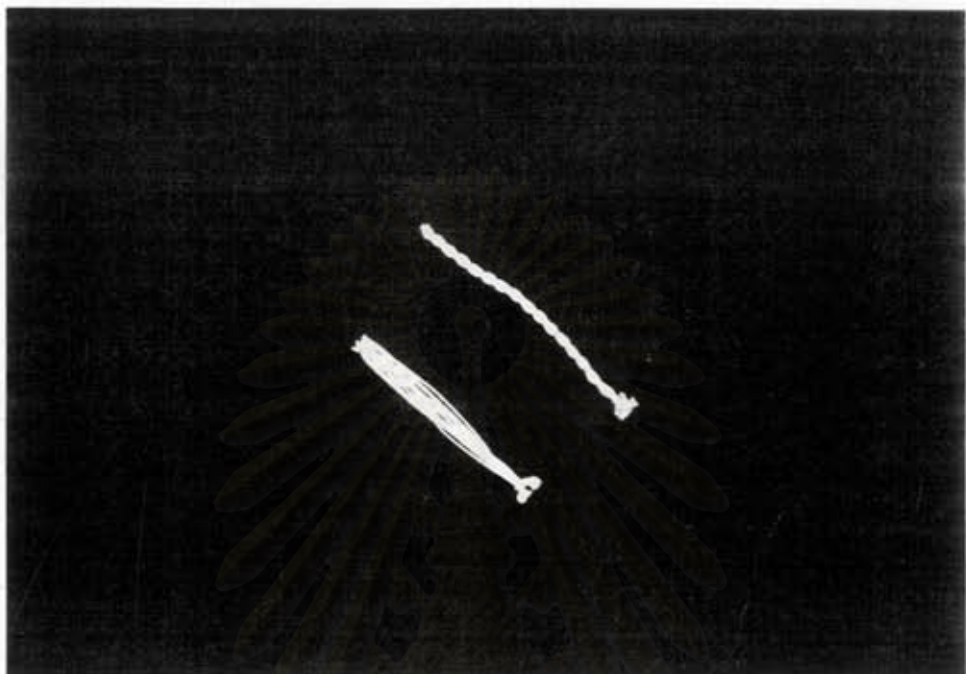
ภาพที่ 211 กรองคอ อินทรธนู

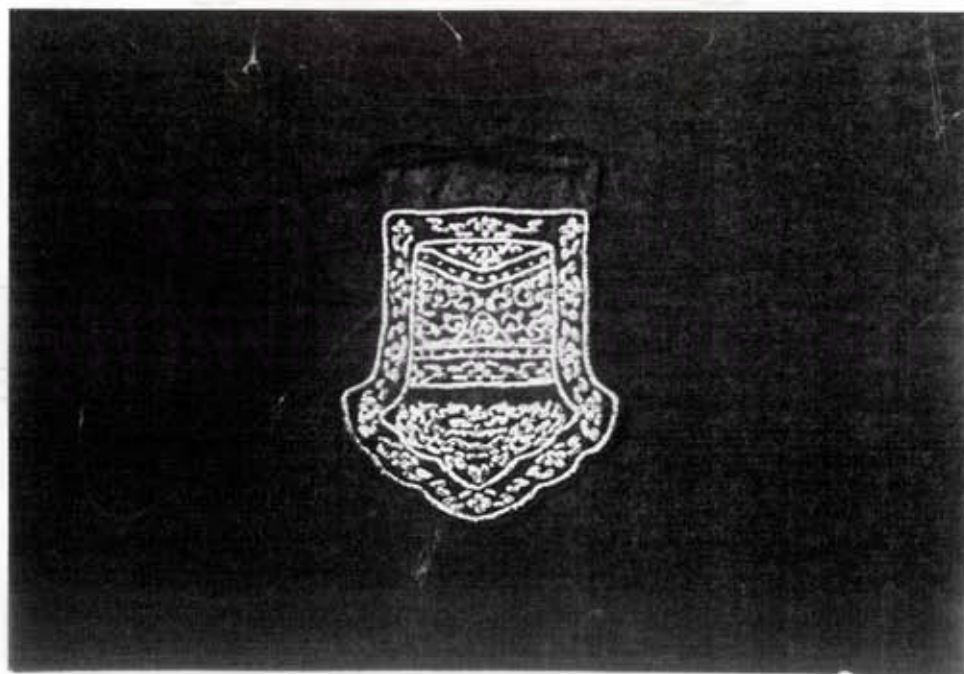
ภาพที่ 212 ทับทรวง สังवाल ประคำคอ

ภาพที่ 213 หัวโขน

ภาพที่ 214 เชือกคาบ

ภาพที่ 215 ห้อยกันหรือผ้าปิดกัน

ประวัติผู้เขียน

นายสมศักดิ์ ทัดติ เกิดเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 ที่อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สำเร็จปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต (นาฏศิลป์ไทย) คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ สถาบันเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ. 2524 เข้าศึกษาต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2539 ปัจจุบันรับราชการที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร ตำแหน่งอาจารย์ 3 ระดับ 8

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย